

Hatay İlçelerindeki Akvaryum İşletmelerinin Genel Profili'nin Çıkarılması Üzerine Bir Araştırma*

Mehmet KILIÇERKAN¹ Şehriban ÇEK¹

ÖZET: Bu çalışmada, Hatay ili ve ilçelerindeki akvaryum işletmelerinin, profilleri çıkarılarak genel durumları hakkında değerlendirmeler yapmak amaçlanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, Hatay ilinde kurulmuş olan toplam işletme sayısının 34 olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu işletmelerin % 91.7'sinin halen faaliyette olduğu, % 8.3'ünün ise kapandığı tespit edilmiştir. Mevcut akvaryum işletmelerinin % 51.6'sı Antakya, % 26'sı İskenderun, % 9.6'sı sırasıyla Dörtiyol ve Kırıkhan'da, % 3.2'si ise Samandağ'da olduğu belirlenmiştir. Diğer ilçelerde işletme bulunmadığı saptanmıştır. Bu işletmelerde çalışanların % 92.9'u erkek, % 7.1'i ise kadındır. İşletmelerde % 90 oranında beyaz benek ve mantar hastalıkları görülmektedir. Mevcut işletmelerin % 55'i akvaryum kooperatifçiliğini onaylayan, % 45'i hayır yanıtını vermiştir. Su ürünleri mühendisleri, teknikerleri, akvaryum işletmeleri ve devletin işbirliği yapmaları, Suriye'den kaçak balık girişinin önlenmesi ve akvaryum balık ithalatının Türk hükümeti tarafından sektörün gelişmesine engel teşkil etmeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hatay, Akvaryum balıkları, ithalat, ticaret

A Research about Reporting General Profile of Aquarium Trading Houses in Hatay Borough's

ABSTRACT: The main objective of this study was to investigate general status of aquarium businesses at Hatay province and its county's. On the basis of the present study, 34 aquarium shops were in Hatay borough's. Of these 91.7% were still open but 8.3% were closed. 51.6% of aquarium businesses were constructed in Antakya, 26% in İskenderun, 3.2% in Samandağ and 9.6% were in Dörtiyol and Kırıkhan respectively. Aquarium shops were not recorded in other towns. The gender of the workers in aquarium businesses was 92.9% male and 7.1% female. 90% of White spot and fungus disease were recorded in aquarium shops. 55% of the aquarium shops were approved cooperative trading system whereas 45% were disapproved. It was suggested that, Aquarium shops should cooperate with aquaculture engineering, technicians and Turkish government, illegal fish import from Syria should be prevented and aquarium fish import should be reorganized by the Turkish government, in order not to prevent the sustainable development of aquarium sector.

Keywords: Hatay, Aquarium fish, import, trade

¹ Mustafa Kemal Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Hatay, Turkey

Sorumlu yazar/Corresponding Author: Şehriban ÇEK, sehriban101@hotmail.com

* Bu çalışma ilk yazarın lisans bitirme tezidir

GİRİŞ

Hobilere ilişkin yapılan araştırmalara göre akvaryumlara olan ilgi, fotoğrafçılıktan sonra ikinci sırada yer almıştır (Hekimoğlu, 2006; Çelik ve ark., 2010). Bu meraklı kitlenin gereksinimlerini karşılayacak akvaryum balıkları yetiştirme sektörü ve bu sektöre malzeme (balık yemleri, ısıtıcılar, filtreler, hava motorları, hava taşları, dekorasyon araçları vb) sağlayan pek çok iş kolu doğmuştur. Bunun sonucudur ki dünya ülkelerinde bu sektörden para kazanarak yaşamını sürdüren önemli bir kitle mevcuttur ve bunların sayısı yaklaşık bir milyon civarındadır (Alpbaz, 1993; Hekimoğlu ve ark., 2004). Akvaryum balıkları sektörü bütün dünyada milyar dolarlık bir endüstridir. Dünya genelinde sektörden her yıl elde edilen gelir 9 milyar dolar civarındadır (FAO, 2000). Akvaryum balıkları ithalatında Amerika lider ülke konumundadır. Amerika'yı Avrupa birliği ve Japonya izlemektedir (Livengood and Chapman, 2011).

Ülkemizde ise; akvaryum sektörü hızlı gelişen sektörler arasında yer almakla birlikte, henüz 40-50 yıllık bir geçmişe sahiptir ve 200 000 dolayında akvaryum meraklısı bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkemize ithal edilen akvaryum balıkları miktarı 106 tondur. Bunun 11 tonu deniz balıklarıdır. İthalatın yapıldığı ülkelerin başında gelen Singapur, Hong Kong, Tayland, Tayvan, Çin gibi subtropikal iklim kuşağına sahip ülkelerdir. Ülkemizin Akdeniz ve Ege bölgelerindeki iklim kuşakları subtropikal iklim kuşaklarına benzerlik göstermektedir. Bu nedenle bu bölgelerde akvaryum balıkları yetiştiriciliği yapılması halinde, diğer ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de önemli bir geçim kaynağı olabilir. Ülkemizde bu sektörün gelişmesi halinde Avrupa ülkelerine ve Ortadoğu ülkelerine balık pazarlayabilir. Ancak yurt genelinde bulunan işletmelerin sayıları, kapasiteleri, buldukları balık türleri, satış miktarları, çalışan personel sayısı gibi birçok konuda bilgiler afakîdir. Sektörle ilgili doğru ve güvenilir bilimsel veriler mevcut değildir.

Ülkemizde akvaryum balık ve bitkilerinin biyolojisi ve teknik çalışmaları Geldiay'ın, (1963) ve Alpbaz'ın, (2000) kitaplarında ayrıntılı anlatılmıştır. Akvaryum işletmelerine yönelik ilk ayrıntılı çalışma Hekimoğlu ve ark. (2005) tarafından yapılarak, İzmir merkez ilçelerindeki akvaryum işletmelerinin genel profili çıkarılmıştır. Hekimoğlu (2006)'da sektörün dünyadaki ve Türkiye deki genel durumunu incelemiştir. Bu çalışmayı Çelik ve ark. (2010)'un İstanbul da yaptıkları akvaryum sektörünün genel envanterinin çıkarılması izlemiştir.

Hatay, akvaryum balık ve bitki yetiştiriciliği açısından oldukça uygun bir iklim kuşağında olmasına rağmen, ilçelerindeki akvaryum işletmeleriyle ilgili envanter çalışması niteliğinde her hangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu bağlamda bir açığı gidermiş olan araştırmanın amacı, Hatay ilçelerindeki akvaryum işletmelerinin genel durumunu değerlendirmektir. Böylece akvaryum işletmelerinin sayısı; pazarladıkları ürünler; pazarlama kanalı oluşturulması ve işletmelerin ileride karşılaşacakları sorunları belirleyebilmek ve bunlara çözümler üretmeye yardımcı olacaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Akvaryum işletmelerinin işleyişi hakkında veriler toplamak amacıyla bir anket formu hazırlanmıştır. Bu anket formu ile; Hatay ili ilçelerinde bulunan akvaryum işletmeleri teknik ve ekonomik açıdan değerlendirilip bu yörede bulunan akvaryum işletmelerinde pazarlanan balıkların temininde, satışında, hangi ürünlerin ne miktarda, nasıl ve hangi fiyatlardan pazarlandığını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Araştırma verileri; Hatay ili ilçelerinde Mart-Nisan 2011 tarihleri arasında toplam 31 adet akvaryum işletmesinin sahipleri ile yüz yüze yapılan ikili görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Verilerin grafiklendirilmesinde Excel paket programından yararlanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya temel oluşturacak 34 işletme aktif akvaryum işletmelerinden alınan adreslerden faydalanılarak tespit edilmiştir. Yapılan anket çalışması sonucunda bunların 31 tanesinin halen aktif olarak çalıştığı ortaya çıkmıştır (Çizelge 1).

Aktif olarak çalışan akvaryum işletmelerinin % 55'i, 1987-2000 yılları arasında kurulmuş olup, % 45'i ise 2001-2010 yılları arasında kurulmuştur.

İşletme sahiplerinin ve çalışan sayıları cinsiyet durumları ise Çizelge 2'de verilmiştir. Akvaryum işletmelerinde çalışanların % 92.86'sı erkek olup, sadece % 7.14'ü kadındır (Çizelge 2). Bu durum Hekimoğlu (2006) ve Çelik ve ark. (2010) tarafından yapılmış olan çalışmaların bulgularını teyit etmektedir.

Genel olarak akvaryum işletmelerinin % 95'inin sadece akvaryum konusu dışında ayrı bir faaliyeti bir arada yürüttüğü bunun da ağırlıklı olarak diğer evcil hayvanlar ile bunlara ait malzemelerin satışı olduğu görülmüştür.

Çizelge 1. Akvaryum işletmelerinin ilçelere göre dağılımı

İlçeler	Sayı (Adet)	Oranları (%)
Altınözü	-	-
Belen	-	-
Dörtyol	3	9.6
Erzin	-	-
Hassa	-	-
İskenderun	8	26
Kırıkhan	3	9.6
Kumlu	-	-
Reyhanlı	-	-
Yayladağı	-	-
Samandağı	1	3.2
Antakya	16	51.6
Toplam	31	100

Çizelge 2. Akvaryum işletmelerindeki çalışan sayıları ve cinsiyet durumları

Cinsiyet(♀:♂)	Çalışan sayısı (♂E: ♀K)	Cinsiyet Dağılımı (♂E: ♀K)
Erkek: Kadın	39:3	92.86; 7.14
Toplam	42	

Çizelge 3. Hatay ilçelerindeki akvaryum işletmelerinde en fazla bulunan balık türleri

Latince Adı	İşletmedeki Türkçe Adı
<i>Cyrtocara moorii</i>	Yunus Çiklit
<i>Labidochromis caeruleus</i>	Sarı prenses
<i>Nimbochromis livingstoni</i>	Yaşayan Kaya
<i>Sciaenochromis intermedius</i>	Ahli
<i>Astronotus Ocellatus</i>	Astronot Oskar
<i>Pterophyllum scalare</i>	Melek
<i>Poecilia reticulata</i>	Lepistes
<i>Poecilia sphenops</i>	Siyah Moli
<i>Poecilia velifera</i>	Velifera
<i>Xiphophorus maculatus</i>	Plati
<i>Xiphophorus helleri</i>	Kılıçkuyruk
<i>Koridoras armatus</i>	Çöpçü
<i>Carassius auratus</i>	Japon Balığı
<i>Urolophus jamaicensis</i>	Vatoz
TOPLAM	14 tür

Çizelge 4. Hatay ilçelerindeki akvaryum işletmelerinde en çok pazarlanan türler ve satış fiyatları

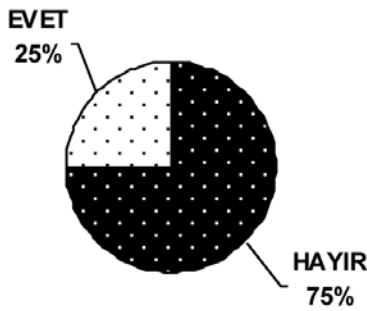
Latince adı	Türkçe Adı	İşletme sayısı	Min.	Maks.
<i>Carassius auratus</i>	Japon	18	1 TL	15 TL
<i>Poecilia sp.</i>	Canlı Doğuranlar	5	1 TL	10TL
<i>Cichlidae sp.</i>	Çiklit	8	2 TL	150 TL

Akvaryum işletmelerinin % 75'i Mustafa Kemal Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesinden yardım alınabileceğini bilmesine karşın, bu işletmelerin ancak % 25'i doğrudan danışmanlık hizmeti almaktadır (Şekil 1). Hekimoğlu ve ark. (2005) ve Çelik ve ark. (2010)'un çalışmaları, İzmir ve İstanbul illerinde üniversiteden yardım alan akvaryum işletmelerinin sayısının, Hatay'daki işletmelerden çok daha fazla olduğunu göstermiştir. Bu bulgudan Hatay'da üniversite ile akvaryum işletmeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Akvaryumcuların genellikle ortalama 60-80 L hacimli cam akvaryumlar kullandığı görülmüştür. Akvaryum işletmelerinde ayrıca en az 1 adet en fazla 3 adet olmak üzere 250-400 L hacimli akvaryumlarda kullanılmaktadır. İşletmelerde en az 15 en fazla 70 adet akvaryum bulunmaktadır.

Hatay ilindeki akvaryum işletmelerinde birçok akvaryum balığı türü satılmaktadır. En çok bulunan türler Çizelge 3'te verilmiştir. Bu çalışmada, akvaryum işletmelerindeki tür sayıları İzmir ve İstanbul'da ki işletmelerde bulunan tür sayılarından oldukça azdır. Tür çeşitliliğinin artırılması, sektörün gelişmesinde oldukça önemlidir.

Satılan akvaryum balıklarının yanı sıra akvaryum işletmelerinin hepsinde akvaryum malzemeleri satışı da yapılmaktadır. Bu malzemelerden en çok; motor, ısıtıcı, filtre, hava taşı, süs malzemeleri, cam akvaryum, dekoratif kum ve çakıllar satılmaktadır. Bunların yanı sıra bazı su bitkileri ve diğer evcil hayvanlar (kedi, köpek, kuş vs) ve bu hayvanlara ait aksesuarlar da satılmaktadır. Bu sonuç Hekimoğlu ve ark. (2005) ile Çelik ve ark. (2010)'un çalışmaları ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 1. Akvaryum işletmelerinin danışmanlık alanların dağılımı (%).

Hatay'daki akvaryum işletmelerinde en çok pazarlanan balık türlerini ve bu türlerin minimum ve maksimum fiyatları Çizelge 4'te verilmiştir.

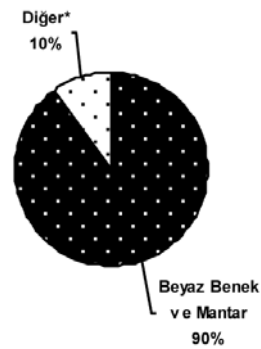
Akvaryum işletmelerindeki en temel sorun balık hastalıklarıdır. Bu hastalıklara karşı koruma ve tedavi etmek için kullanılan kimyasallar satılmaktadır. Akvaryum işletmelerinde balıklarda görülen hastalıklara karşı bu kimyasallar kullanılmaktadır. Bu kimyasallar Şekil 2 ve Şekil 3'de gösterilmiştir. Bu sonuçlarla Hekimoğlu ve ark. (2005) ile Çelik ve ark. (2010)'un çalışmaları arasında farklılık saptanamamıştır.

Ayrıca akvaryum işletmelerinin sektörde daha kalıcı yer edinebilmelerini ve gelişimlerini sağlamak amacıyla akvaryum kooperatifliğinin ve sektörün geliştirilmesini isteyen işletme sahiplerinin yanı sıra, bunları istemeyen işletme sahipleri de bulunmaktadır (Şekil 4). Bu sonuç oldukça düşündürücüdür. Dolayısıyla işletme sahiplerinin kooperatifçilik konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

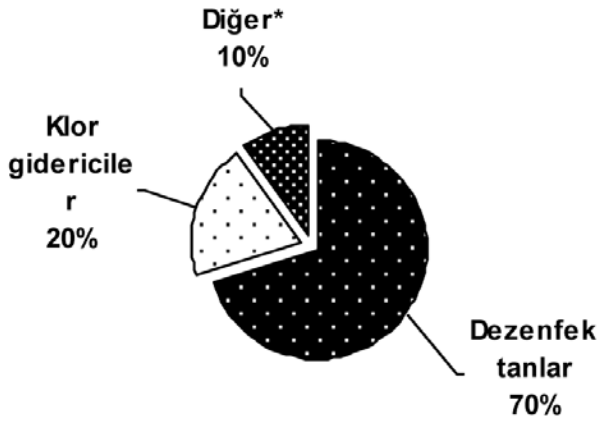
Dünya çapındaki akvaryumculuk sektörünün içerisinde pek çok kişinin istihdam edilmeleri ve ülkemizin bu kanaldan döviz sağlama olanağının var olduğu unutulmamalı ve bu konuda yapılacak gerek bilimsel gerekse ticari her türlü çalışmaya destek verilmelidir.

İthal balıklar ve bitkiler karantinaya alınmadıklarından hastalık yaymaktadırlar. Elektrik kesilmeleri hava motorlarının arızalanması ısıtıcı vb. malzemelerin bozulması akvaryum içindeki canlıları olumsuz etkilemektedir. Karşılaşılan balık ölümleri ve hastalıkları tedavi ve bakımları konusunda tecrübesizlik ya da ba-

Şekil 2. Akvaryum işletmelerinde en çok görülen hastalıklar.

*Akvaryum işletmelerinde görülen hastalıklar arasında hexamita, yüzgeçlerde çürüme vb

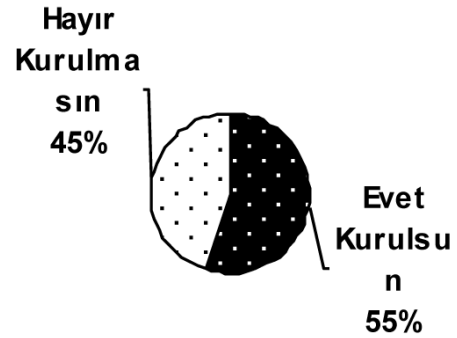
Şekil 3. Akvaryum işletmelerinde pazarlanan koruyucu kimyasalların oranları.

* Su düzenleyicisi, vitaminler, metilen mavisi, malahit yeşili vs

kımlarının zor olması, değerli balık ve bitki türlerinin kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle hastalık ve tedavi konusunda uzman ekipler belirleyip en kısa sürede çözüme ulaştırılması gerekmektedir.

Araştırmada, Suriye üzerinden önemli ölçüde kaçak akvaryum balığı girişi yapıldığı ve balıkların uygun olmayan sağlıklı koşullarda taşındığı görülmüştür. Öncelikli olarak kaçak balık girişi engellenmelidir. Yurt dışından satın alınan balıklara devlet tarafından kota konulmalıdır. Ülkemizde akvaryum balık ve bitkilerinin üretimi için devlet tarafından projelere maddi destek sağlanıp, gerekli şartlar oluşturulmalıdır. Bu konuda akvaryum kooperatifçiliği kurulması ve geliştirilmesi yönünde somut adımlar atılmalıdır. Seminerler verilerek kooperatifçilik konusunda işletme sahipleri bilgilendirilmelidir. Akvaryum balıkları yetiştiriciliğinin bir ekip işi olduğu bilinci yerleştirilmelidir. Ekip-te Su Ürünleri Mühendisi veya teknikerlerinin birlikte çalışma olanakları sağlanmalıdır.

Ayrıca belirlenen halka açık merkezlerde akvaryum dünyasının tanıtımının yapılması ve sevdirilmesi sağlanmalıdır. Akvaryum seyir tesisleri gibi görsel çalışmalar yapılmalıdır.

Şekil 4. Akvaryum Kooperatifçiliği kuruluşu.

KAYNAKLAR

- Alpbaz, A., 1993. Balık ansiklopedisi ve akvaryum teknikleri. MAS. Amb. Sanayi ve Ticaret. A.Ş. İzmir.
- Alpbaz, A., 2000. Akvaryum balık ansiklopedisi. ALP yayıncılık. Bornova, İzmir.
- Çelik, I., Yılmaz, S., Çelik, P., Saygı, H., Önal, U., Bashan, T., 2010. The general profile of aquarium sector in Istanbul (Turkey). Journal of Animal and Veterinary Advances, 9(23): 2973-2978.
- FAO., 2000. Year books 1996- to 2005, Fisheries statistics, commodities volume83-97. FAO: Rome, Italy.
- Geldiay, R., 1963. Akvaryum. Bilge Basımevi. İzmir.
- Hekimoğlu, M.A., 2006. Akvaryum sektörünün dünyadaki ve Türkiye deki genel durumu. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 23(1-2): 237-241.
- Hekimoğlu, M.A., Şenol, S., Saygı, H., 2005. İzmir merkez ilçelerindeki akvaryum işletmelerinin genel profilinin çıkarılması üzerine bir araştırma. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 22(1-2): 119-123.
- Hekimoğlu, M.A., 2004. Akvaryum balıklarının önemi ve sektörün dünyadaki ve Türkiye deki genel durumu. Akvaryum Dünyası, 1(4): 18-19.
- Livengood, E.J., Chapman, F.A., 2011. The ornamental fish trade: an introduction with perspectives for responsible aquarium fish ownership. University of Florida. IFAS Extension. FA124.

